

BEPAAAL ZELF WIE WAT KRIJGT

De notaris luistert, geeft raad en tekent mee

KONINKLIJKE FEDERATIE

VAN HET BELGISCH NOTARIAAT

SUCCESSIEPLANNING Deel 1

SUCCESSIEPLANNING

De notaris luistert, geeft raad en tekent mee

Deel 1 BEPAAAL ZELF WIE WAT KRIJGT

KONINKLIJKE FEDERATIE

VAN HET BELGISCH NOTARIAAT

© Mediafin NV, 2010. Dit werk is een uitgave van de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat in samenwerking met Mediafin NV, uitgever van de kranten De Tijd en L'Echo, die de auteursrechten van het werk beheert. Niets uit deze uitgave mag door middel van elektronische of andere middelen, met inbegrip van automatische informatiesystemen, worden gereproduceerd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Mediafin NV. Contact: Mediafin - D. Haerens, Havenlaan 86c, 1000 Brussel.

Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat
Nederlandstalige Gemeenschapsraad
Verantwoordelijke uitgever: P. Verhaegen
Bergstraat 30/34
1000 Brussel
2010
D/2010/1928/2
Oktober 2010
<http://www.notaris.be>

INHOUDSTAFEL

Algemeen	4
Waarom uw successie plannen	6
Kan u een erfovereenkomst sluiten	8
Hoe zit het Belgisch erfrecht in elkaar	9
• Wie erft	9
• Hoe wordt uw erfenis concreet verdeeld	11
• Wat als u geen erfgenamen heeft.....	12
• Moet u een erfenis altijd aanvaarden	12
• Welke erfgenamen zijn wettelijk beschermd	15
In goede en kwade dagen: Uw huwelijkscontract is belangrijker dan u denkt	20
• Huwelijkscontract en erfenis: een Siamese tweeling	20
• Het erfrecht van de langstlevende echtgenoot: een draak met veel koppen.....	23
• Mag het iets meer zijn? Geef op tijd	24
• Kan u uw echtgeno(o)t(e) bevoordelen	26
• Haal uw huwelijkscontract vanonder het stof	28

En wat als u ongehuwd samenwoont29

- Een beperkt erfrecht29
- Is een testament nog nuttig voor wettelijke samenwoners30
- Aanwas en tontine31
- De ouderlijke reserve uitgeschakeld33
- Niet alleen de lusten, ook de lasten33

Wanneer is een testament zinvol34

- U bepaalt exact wie wat krijgt.....34
- U kunt voorwaarden stellen37

De schenking: weggeven met de warme hand40

- Wat is een schenking40
- Hoe moet u een schenking aanpakken42
- Schenken met de handrem op.....46
- Wat als de begunstigde sterft vóór de schenker.....51

Controlestructuren voor gevorderden.....53

- De maatschap.....53
- De private stichting54
- De commanditaire vennootschap op aandelen54
- Buitenlandse doelvermogens56

ALGEMEEN

In onze steeds complexer wordende maatschappij wil de notaris u een helpende hand reiken.

Veel pijnlijke situaties kunt u voorkomen door tijdig zijn of haar advies in te winnen.

Het behoort trouwens tot de taak van de notaris u te informeren en u onpartijdig te adviseren.

Een eerste oriëntatiegesprek zal meestal gratis zijn. Indien er een grondige dossierstudie nodig is, maakt u best vooraf een duidelijke afspraak over de vergoedingen.

Een notaris mag de vergoeding voor zijn diensten niet vrij vaststellen, maar moet een tarief eerbiedigen dat in de meeste gevallen bij wet is vastgesteld.

Elk jaar gaan meer dan 2 miljoen cliënten bij de notaris langs voor advies en het verlijden van akten.

In België zijn momenteel +/- 1.420 notarissen actief in +/- 1.180 notariskantoren, waaronder 216 associaties die samen 464 notarissen groeperen. Zij zijn verenigd in de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat.

U vindt alle contactgegevens van de notariskantoren (incl. e-mail) in het adresboek op onze website www.notarissen.be

De wetten veranderen snel.

Misschien is er reeds een aangepaste versie van deze brochure te vinden op onze website.

BEPAAL ZELF WIE WAT KRIJGT

WAAROM UW SUCCESSIE PLANNEN

Weinig mensen denken nu al aan de voorbereiding van hun erfenis. Want ja, er zijn leukere dingen in het leven. Maar toch is het nuttig om stil te staan bij uw erfenis. En concrete actie te ondernemen. Successieplanning is meer dan belastingen besparen. Hieronder vindt u vijf goede redenen waarom u nu al aan uw erfenis moet denken.

Fiscale euthanasie

Successierecht wordt wel eens de 'verdriettaks' genoemd. Na een leven lang hard labeur komt de fiscus uw zuurverdiende spaarcentjes afromen. Dat vinden veel burgers onrechtvaardig. Daarom nemen meer en meer mensen maatregelen tijdens hun leven. Op die manier betalen uw dierbaren zich niet blauw aan successierechten.

Erfenissen komen altijd te laat

Ons burgerlijk wetboek spreekt steevast over het erfrecht van de 'kinderen'. Maar vandaag krijgen vooral vijftigers erfenissen toegespeeld. Elke erfenis is mooi meegenomen, maar doorgaans komt ze te laat. De professionele loopbaan van de erfgenaam is vaak al uitgetekend. De erfenis vervroegen, via tussentijdse vermogensoverdrachten, brengt soelaas.

Zorg dat een 'erfenis' geen 'ergernis' wordt

Juridische bekvechterij over erfenissen is een fenomeen van alle tijden. Eén van de oudste processen is een 30 jaar aanslepende erfeniszaak uit het oude Egypte, na de dood van farao Ahmozes. Een goed uitgewerkte successieregeling bewaart de 'pax familiae' (familievrede).

The right man on the right place

De gepaste goederen gaan over in de gepaste handen. Dat is het grote voordeel, als u al tijdens uw leven uw vermogen verdeelt. Vooral in ondernemerskringen is dat belangrijk.

Wie erft wat van het familiebedrijf?

Kinderen die geïnteresseerd zijn in het bedrijf, krijgen vooraf via planning de aandelen van de NV of BVBA. De andere kinderen, de niet-actieven, krijgen hun deel van de koek uit het privévermogen.

Organiseert de pater familias niets en sterft hij plots? Dan erven de erfgenamen samen alles in onverdeeldheid.

En dat geeft vaak aanleiding tot moeilijke gesprekken, ruzies en zelfs het einde van het bedrijf. (Zie verder “Tips om erfruzies te voorkomen”.)

De continuïteit van uw familiebedrijf

Torenhoge successierechten overdonderen de erfgenaam/bedrijfsleider. De tweede generatie mist zo zuurstof om de continuïteit van het familiebedrijf te garanderen, en ze moeten vreemd kapitaal aantrekken.

KAN U EEN ERFOVEREENKOMST SLUITEN

Een geschreven overeenkomst, waarin de toekomstige erflater samen met zijn erfgenamen netjes op voorhand afspreekt hoe de bezittingen van de erflater na zijn dood verdeeld worden. Is dat niet de eenvoudigste manier om een successie te regelen? Die oplossing lijkt inderdaad de logica zelve. Helaas is ze niet mogelijk in België.

In sommige buurlanden, zoals in Frankrijk, mag u uw nalatenschap vooraf via een overeenkomst regelen. In België is dat verboden.

Erfovereenkomsten of 'pacta successoria' zijn verboden en volstrekt nietig. U kunt ook niet op voorhand afstand doen van een erfenis.

HOE ZIT HET BELGISCH ERFRECHT IN ELKAAR

● WIE ERFT

Regelde de overledene zijn nalatenschap niet zelf met een testament? Dan zijn de regels van de wettelijke erfopvolging van toepassing. Dat is het zogenaamde erfrecht ab intestato. Ons erfrecht is gebaseerd op vier gouden vuistregels.

DE REGEL VAN DE ORDE

De wetgever verdeelde de familieleden in groepen onder. Een rangschikking bepaalt wie voor de erfenis in aanmerking komt.

Een voorafgaande orde sluit een volgende orde uit (= de regel van de prioriteit van de orde).

Orde	Wie	Meer concreet
1 EERSTE	de afstammelingen	kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen
2 TWEEDE	de bevoorrechte ascendenten + de bevoorrechte zijverwanten	de ouders (als er nog broers of zussen van de erflater of afstammelingen van broers of zussen zijn) + de broers, zussen en hun afstammelingen
3 DERDE	de ascendenten	de ouders (als er geen broers of zussen van de erflater of afstammelingen van broers of zussen zijn) + de grootouders en overgrootouders
4 VIERDE	de overige zijverwanten	ooms en tantes, neven en nichten, grootooms en groottantes

DE REGEL VAN DE GRAAD

Maar niet iedereen die in de juiste orde (groep) staat, erft ook. Wie erft dan wel? De erfgenamen die in de orde het dichtst in graad staan bij de overledene.

In elke orde sluiten de erfgenamen die het dichtst in graad staan, de andere erfgenamen uit, die tot dezelfde orde behoren, maar verder in graad staan.

De graad is de afstand tussen de erflater en zijn bloedverwant. In de rechte lijn is een graad gelijk aan een generatie. Tussen ouders en kinderen bestaat één generatie: zij verhouden zich tot elkaar in de eerste graad. Tussen grootouders en kinderen bestaan twee generaties: zij bevinden zich in de tweede graad.

En voor de graad in de zijlijn? Dan keren we terug tot de gemeenschappelijke stamvader. We tellen de generaties vanaf de overledene tot de gemeenschappelijke stamvader in de opgaande lijn, vervolgens dalen we af tot de erfgenaam. Broer en zus verhouden zich bijvoorbeeld tot elkaar in de tweede graad. Want: van broer tot vader is één graad, vervolgens van vader tot zus is de tweede graad. Neven en nichten staan tegenover elkaar in de vierde graad.

Om binnen het kader van de wettelijke erfopvolging te erven, mag een bloedverwant zich ten hoogste in de vierde graad bevinden. Tenzij u bij plaatsvervulling opkomt.

DE REGEL VAN DE PLAATSVERVULLING

Soms is een erfgenaam zelf al overleden. Dan nemen zijn afstammelingen zijn plaats in.

Dat is plaatsvervulling. Een erfgenaam die verder in graad staat, krijgt het erfdeel dat zijn eerder overleden ouder gekregen zou hebben – als die nog in leven was geweest – samen met erfgenamen die in graad dichter staan dan hijzelf.

U kunt alleen de plaats innemen van een voorvader die gestorven is. Plaatsvervulling is niet mogelijk als de voorvader nog leeft, en de nalatenschap bijvoorbeeld heeft verworpen.

DE REGEL VAN DE KLOVING

Laat de overledene geen naaste afstammelingen na? Dan treedt een bijzonder mechanisme in werking. Klovning verdeelt de nalatenschap in twee gelijke delen tussen de kant van vader en die van moeder. De langstlevende echtgenoot neemt in het erfrecht een bijzondere plaats in. De rol van de echtgenoot in de erfenis bespreken we afzonderlijk (zie verder). Met de uitdrukking 'echtgenoot' bedoelen we zowel de mannelijke als de vrouwelijke huwelijkspartner.

● HOE WORDT UW ERFENIS CONCREET VERDEELD ●●●●●●●●●●

In de eerste orde erven de kinderen ieder een gelijk deel. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar geslacht of eerstgeboorterecht. Het maakt niet uit of kinderen geboren zijn uit verschillende huwelijken van hun overleden ouder. Het is zelfs niet belangrijk of ze in een huwelijk zijn geboren of niet. Wordt er plaatsvervulling toegepast? Dan wordt er vererfd bij staak: de bij plaatsvervulling opkomende erfgenamen erven samen in gelijke porties het totale erfdeel dat voor hun vooroverleden ouder bestemd was.

De tweede orde is samengesteld uit de ouders en de broers en zussen van de overledene. Zijn vader en moeder overleden? Dan blijven alleen de broers/zussen (of hun afstammelingen) over. Zij erven ieder een gelijk deel (of de afstammelingen bij plaatsvervulling het erfdeel van de vertegenwoordigde).

De situatie is anders als de ouders hun kind hebben overleefd. Iedere ouder heeft recht op een vierde van de nalatenschap. Het overige wordt verdeeld tussen de broers en zussen, of hun afstammelingen. Anders gezegd: broers en zussen erven de helft, als de beide ouders

Wat als hij, naast zijn onuitgegeven memoires en wat aftands meubilair, alleen een hoop schulden nalaat?

De erfgenaam kan drie houdingen aannemen, de 'erfkeuze' of het 'optierecht' genoemd. Zodra u een keuze hebt gemaakt, is die in principe onherroepelijk.

DE ZUIVERE AANVAARDING

Besluit u de nalatenschap zuiver te aanvaarden? Dan erft u volgens uw erfdeel alle goederen van de overledene, maar ook diens schulden. Zijn de schulden groter dan de activa? Dan is de nalatenschap 'deficitair'. De erfgenaam moet die met zijn eigen goederen en inkomsten aflossen. De erfgenaam die zuiver aanvaardt, riskeert dus in eigen zak te moeten tasten.

Voorbeeld

Een nalatenschap bestaat uit een actief van 30 en een schuld van 300. Er zijn drie erfgenamen: X, Y, Z, die ieder een derde erven. X erft maar 10 en moet 100 in de schuld bijdragen. De 'ontbrekende' 90 moet hij zelf betalen. De schuldeisers kunnen X niet voor de volle 300 aanspreken. Ze moeten de resterende 200 bij de andere erfgenamen zoeken.

De zuivere aanvaarding gaat niet gepaard met formalismen of plichtplegingen. U kunt uitdrukkelijk of stilzwijgend aanvaarden. Doet u dingen, waaruit blijkt dat u de hoedanigheid van 'erfgenaam' aanneemt, dan spreken we van stilzwijgende aanvaarding.

Wilt u een erfenis niet zuiver aanvaarden? Let dan goed op wat u doet na een overlijden. De notaris vertelt u wat u wel en wat u niet mag doen.

DE AANVAARDING ONDER VOORRECHT VAN BOEDELBSCHRIJVING

Bent u niet zeker of de baten de schulden zullen overtreffen?
Als u geen risico wilt nemen, aanvaardt u de nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving. Dat wordt ook beneficiaire aanvaarding genoemd.

U voorkomt dat u zelf de schulden van de overledene moet betalen. Het volstaat een verklaring af te leggen op de rechtbank.

Wie beneficiair aanvaardt, moet de schulden van de overledene betalen. Maar hij betaalt nooit meer dan de baten die hij in de nalatenschap ontving. In het slechtste geval is de erfenis een nuloperatie.

DE VERWERPING

Is het voor u zo klaar als een klontje dat de baten van de erfenis niet volstaan om alle schulden te vereffenen? Dan verwerpt u best de nalatenschap. U legt bij de rechtbank een verklaring in die zin af.

Opgelet! Wie zich schuldig maakt aan verduistering van erfgoederen (recel), mag de nalatenschap niet meer verwerpen.

U besluit de nalatenschap te verwerpen.
Dan is het alsof u nooit een erfgenaam was.
U ontvangt niets, maar moet ook geen enkele schuld betalen.
Het erfdeel van de verwerpende erfgenamen komt ten goede aan zijn mede-erfgenamen.

HOE LANG KAN IK NADENKEN OVER MIJN KEUZE

In theorie bedraagt de verjaringstermijn voor iedere erfgenaam dertig jaar. De termijn begint te lopen zodra de nalatenschap opent. U kunt dus rustig nadenken, zo lijkt het wel.
In werkelijkheid liggen de zaken anders. De erfgenaam die lang treuzelt, moet op eieren lopen. Hij riskeert dingen te doen, die als een stilzwijgende aanvaarding van de nalatenschap geïnterpreteerd kunnen worden.

Denk aan het verhuren van een onroerend goed uit de nalatenschap, of de betaling van een niet dringende schuld. En daarna is verwerping of aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving niet mogelijk. Neem dus zo snel mogelijk een duidelijke positie in.

Zodra de nalatenschap is opge gevallen, heeft de erfgenaam drie maanden om een boedelbeschrijving op te maken. Na deze termijn of vanaf de sluiting van de boedelbeschrijving, kan de erfgenaam nog eens 40 dagen nadenken over zijn keuze.

Tijdens deze termijn van boedelbeschrijving en beraad kan de erfgenaam niet gedwongen worden een beslissing te nemen. Zodra de termijn van boedelbeschrijving en beraad voorbij is, kan een schuldeiser de erfgenaam dagvaarden. Op die manier wordt hij gedwongen een keuze te maken. Doet hij dat niet? Dan beschouwt de rechtbank hem als een zuiver aanvaardende erfgenaam.

● WELKE ERFGENAMEN ZIJN WETTELIJK BESCHERMD ● ● ● ●

We doen met ons vermogen niet wat we willen. Niet tijdens ons leven via een schenking en niet via testament. Sommige erfgenamen hebben een wettelijk beschermd erfdeel: 'de reserve'.

Deze reservataire erfgenamen kunt u niet negeren. Het gevolg? In nogal wat gevallen beschikt u slechts vrij over een beperkt deel van uw bezittingen. Dat noemen we het 'beschikbaar deel'.

WIE ZIJN ZE? EN HOE GROOT IS HUN BESCHERMD ERFDEEL

Kinderen

De afstammelingen van de overledene hebben recht op een reserve als ze in de 'nuttige' graad staan. Een kleinkind kan bijvoorbeeld geen reserve invoeren in de nalatenschap van zijn grootouders als zijn eigen ouder nog leeft. De ouder kan wel de reserve invoeren. Kleinkinderen hebben alleen een reserve als ze door plaatsvervulling bij de erfenis komen.

De reserve geldt voor alle kinderen, ongeacht hun afstamming. Ook buitenhuwelijkse kinderen, overspelige en geadopteerde kinderen beschikken over een reserve.

Hoe groot is de reserve van de kinderen? Dat varieert in functie van het aantal kinderen. Is er maar één kind? Dan is zijn reserve gelijk aan de helft van de erfenis. De andere helft is het vrij beschikbaar deel. Zijn er twee kinderen? Dan hebben ze ieder recht op een derde van de erfenis, samen dus twee derde. Het beschikbaar deel is dan gelijk aan één derde. Zijn er drie kinderen? Dan hebben ze ieder recht op één vierde van de erfenis, samen drie vierde. Het beschikbaar deel bedraagt een vierde. Zijn er ten slotte vier of meer kinderen? Dan hebben ze samen recht op drie vierde van de erfenis. Het beschikbaar deel bedraagt één vierde.

Ouders

Een tweede categorie van reservatairen zijn de ouders. Zij kunnen alleen hun reserve invoeren als de overledene geen kinderen nalaat. Bovendien kunnen ze hun reserve ook niet laten gelden tegen schikkingen die de overledene deed in het voordeel van zijn echtgenoot of wettelijk samenwonende partner.

De omvang van de ouderlijke reserve varieert. Leven er nog ouders in beide familielijnen of slechts in één lijn? Iedere ouder heeft namelijk een reserve die gelijk is aan één vierde van de erfenis. Stel: vader en moeder leven nog als hun kind overlijdt. Dan hebben ze samen recht op twee vierde. De andere helft is het beschikbaar deel. Leeft alleen vader of moeder nog?

Dan heeft deze ouder recht op één vierde. Het vrij beschikbaar deel bedraagt dan drie vierde.

Echtgeno(o)t(e)

De wet kent de langstlevende echtgenoot twee soorten reserves toe:

- de algemene, abstracte of kwantitatieve reserve, meer bepaald het vruchtgebruik op de helft van alle goederen van de nalatenschap;
- de specifieke, concrete of kwalitatieve reserve, meer bepaald het vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad.

De langstlevende echtgenoot bekommt twee soorten reserves.

De langstlevende kiest zelf welke reserve hij opeist.

Beide reserves zijn een minimum. Stel, de langstlevende kiest de concrete reserve. Is het vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad meer dan de helft van het vruchtgebruik van de nalatenschap? Overstijgt de concrete reserve met andere woorden de abstracte reserve? Dat is geen enkel probleem.

En wat als het omgekeerde gebeurt? Stel dat de concrete reserve minder waard is dan de helft in vruchtgebruik van de nalatenschap. Dan mag de langstlevende zijn reserve aanvullen via vruchtgebruik op andere goederen uit de nalatenschap, tot de grens van de abstracte reserve is bereikt. Zijn er naast de langstlevende echtgenoot nog andere reservataire erfgenamen, zoals de kinderen van de overledene? De reserve van de echtgenoot wordt dan proportioneel gedragen door de reserve van deze anderen én het beschikbaar deel.

Voorbeeld

U wilt dat de erfrechten van uw echtgenoot zo minimaal mogelijk zijn. U wilt met andere woorden zijn erfrecht beperken tot zijn reserve. In dit schema vindt u de omvang van het vrij beschikbaar deel en van de reserve van de kinderen en van de langstlevende echtgenoot.

	Reserve kind	Reserve langstlevende	Beschikbaar deel
1 kind	$1/4 \text{ VE} + 1/4 \text{ BE}$	$1/2 \text{ VR}$	$1/4 \text{ VE} + 1/4 \text{ BE}$
2 kinderen	$1/3 \text{ VE} + 1/3 \text{ BE}$	$1/2 \text{ VR}$	$1/6 \text{ VE} + 1/6 \text{ BE}$
3 kinderen en meer	$3/8 \text{ VE} + 3/8 \text{ BE}$	$1/2 \text{ VR}$	$1/8 \text{ VE} + 1/8 \text{ BE}$

VE = volle eigendom - BE = blote eigendom - VR = vruchtgebruik

En de omgekeerde situatie? U wilt uw echtgenoot maximaal bevoordelen en het erfrecht van de kinderen beperken tot hun reserve. De reserve van de kinderen en het totaal beschikbaar deel voor de langstlevende echtgenoot ziet er dan als volgt uit:

	Reserve kind	Beschikbaar deel voor de langstlevende
1 kind	$1/2 \text{ BE}$	$1/2 \text{ VE} + 1/2 \text{ VR}$
2 kinderen	$2/3 \text{ BE}$	$1/3 \text{ VE} + 2/3 \text{ VR}$
3 kinderen en meer	$3/4 \text{ BE}$	$1/4 \text{ VE} + 3/4 \text{ VR}$

VR = vruchtgebruik - VE = volle eigendom

Er zijn geen andere categorieën van reservataire. Broers, zussen, ooms, tantes, neven of nichten hebben geen wettelijk beschermd erfrecht. Heeft u alleen zulke erfgenamen? Dan verdeelt u in volle vrijheid en naar eigen goedgevoelen uw vermogen via een testament of tijdens uw leven via een schenking.

DE FICTIEVE MASSA

Hoe wordt onderzocht of de reserve is aangetast?

Volstaat het als u becijfert hoe groot de nalatenschap van de overledene is op zijn sterfdag, en daar dan de berekening van de reserve op loslaat?

Neen. De wetgever heeft daar anders over beslist. En terecht.

Stel: we houden bij de berekening van de reserve alleen rekening met wat de erflater bij zijn overlijden nalaat. Dan zou de wettelijke reserve snel haar betekenis en nut verliezen. U schenkt tijdens uw leven uw vermogen eenvoudig weg. Er blijft weinig of niets over, en de wettelijke reserve wordt uitgehold.

De reserve moet berekend worden op de nalatenschap zoals die er zou uitzien, als de overledene tijdens zijn leven geen schenkingen had gedaan. Daarom wordt na het overlijden de 'fictieve massa' samengesteld. Die bestaat uit de erfgoederen die nog in de nalatenschap zitten, plus alle schenkingen die de overledene tijdens zijn leven deed. Ze is dus 'fictief', want de weggeschonken goederen zitten niet meer in het vermogen.

Hoe wordt de waarde bepaald van de schenkingen? In principe kijkt men naar de toestand van het geschonken goed op het moment van de schenking en naar de waarde van het goed op overlijdensdatum.

IN GOEDE EN KWADE DAGEN: UW HUWELIJKS-CONTRACT IS BELANGRIJKER DAN U DENKT

Proficiat, u vierde net uw gouden bruiloft. Uw huwelijk heeft alle stormen doorstaan. Tijd om uw huwelijkscontract bij het oud papier te gooien? Integendeel. Tijd om het huwelijkscontract uit de bankkluis te halen, en te onderzoeken of het geen facelift nodig heeft. Met een goed huwelijkscontract bespaart u een flinke stuiver op successierechten (zie deel 2 van deze brochure)

● HUWELIJKSCONTRACT EN ERFENIS: EEN SIAMESE TWEELING ●

Het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Door de dood houdt het huwelijk op en wordt het huwelijksstelsel automatisch ontbonden. De vereffening van het huwelijksvermogen gaat de vereffening van de nalatenschap vooraf. Gevolg?

Het huwelijksvermogensstelsel bepaalt waaruit de nalatenschap van een gehuwde erflater precies bestaat.

WETTELIJKE GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN

Is de erflater gehuwd onder een (wettelijk) stelsel van gemeenschap van goederen?

Dan bestaat de nalatenschap uit:

- de eigen goederen van de overledene;
- het aandeel van de overledene (de helft) in het gemeenschappelijk vermogen.

De langstlevende echtgenoot houdt zijn eigen aandeel in de gemeenschap (de andere helft) en zijn eigen goederen.

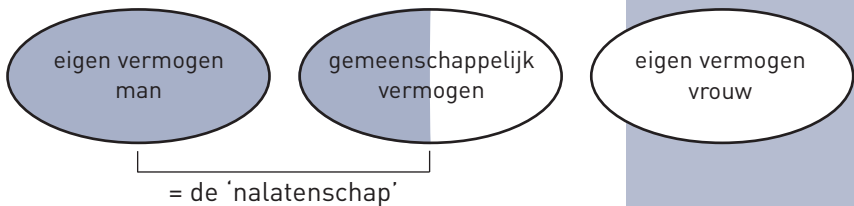
Het huwelijksvermogensstelsel bepaalt de nalatenschap.

Wat zijn 'eigen goederen'?

Het voorhuwelijks bezit en al wat u tijdens het huwelijk gratis verkrijgt (via erfenis of testament). Al de rest wordt vermoed zich in de huwelijksgemeenschap te bevinden. Denk aan uw beroepsinkomen, spaargeld, roerende of onroerende goederen die u tijdens het huwelijk kocht, enz...

Schematisch ziet dat er zo uit:

(In de volgende voorbeelden is de man overleden. De gekleurde gedeelten in de vermogens vormen de nalatenschap.)

SCHEIDING VAN GOEDEREN

Is de erflater gehuwd onder een stelsel van (zuivere) scheiding van goederen?

Dan bestaat de nalatenschap uit:

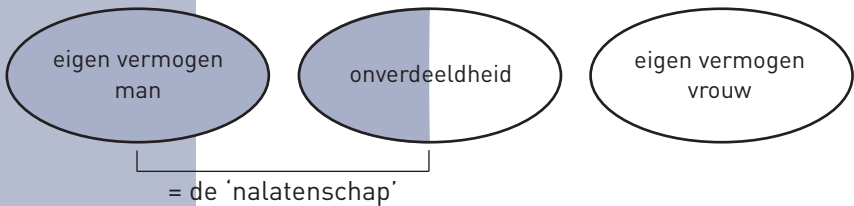
- de eigen goederen van de overledene;
- als tijdens het huwelijk een onverdeeldheid ontstond: het aandeel van de overledene (de helft) in deze onverdeeldheid.

De langstlevende echtgenoot houdt zijn eigen goederen en zijn eigen aandeel in de onverdeeldheid (de andere helft).

Een stelsel van scheiding van goederen bevat in principe alleen eigen goederen van de man of de vrouw. Koopt u iets samen? Dan komt dat ieder voor de helft in onverdeeldheid toe.

Schematisch ziet dat er als volgt uit:

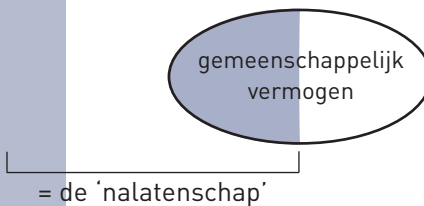

ALGEGHELE GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN

Is de erflater gehuwd onder een stelsel van algehele gemeenschap van goederen? Dan bestaat de nalatenschap alleen uit het aandeel van de overledene in deze gemeenschap (de helft). Er zijn geen eigen goederen.

De langstlevende echtgenoot houdt zijn eigen aandeel in de gemeenschap (de andere helft).

Schematisch ziet dit er als volgt uit:

volle eigendom. Er bestaat in dat geval alleen een gemeenschappelijk vermogen en er zijn geen eigen goederen van de overledene.

Zijn de echtgenoten gehuwd onder het stelsel van zuivere scheiding van goederen? Dan bestaat er geen gemeenschappelijk vermogen. De langstlevende echtgenoot erft alleen het vruchtgebruik op de eigen goederen van de overledene.

ER ZIJN GEEN BLOEDVERWANTEN IN DE ERFELIJKE GRAAD DIE ERVEN

De langstlevende echtgenoot krijgt de hele nalatenschap in volle eigendom.

● MAG HET IETS MEER ZIJN? GEEF OP TIJD ●●●●●●●●●●

Wilt u uw erfrechten of die van uw echtgenoot uitgebreid zien? Dan kunt u gebruik maken van volgende mogelijkheden.

GEVEN OVER DE DOOD HEEN

Echtgenoten kunnen elkaar na een overlijden meer geven dan wettelijk voorzien is, via een contractuele erfstelling. Dat is een soort schenking van toekomstige goederen, namelijk de goederen die u nalaat na uw dood.

Zo'n schenking krijgt dus pas uitwerking bij het overlijden.

De contractuele erfstelling komt op twee manieren tot stand.

Ofwel vindt ze plaats in het huwelijkscontract. Alleen een wederzijds akkoord tussen de echtgenoten maakt de gift dan ongedaan. Daarvoor moet u het huwelijkscontract wijzigen.

Ofwel gebeurt de contractuele erfstelling buiten het huwelijkscontract om. Het wordt dan een gewone schenking. Iedere echtgenoot schenkt met een afzonderlijke notariële akte aan zijn partner zijn toekomstige erfgoederen of een deel ervan. Ieder van de echtgenoten kan deze vorm van contractuele erfstelling op elk moment herroepen, zonder

opzegtermijn, zonder toestemming van de andere echtgenoot. De herroeping kan eenzijdig gebeuren.

TESTAMENT

Echtgenoten kunnen elkaar bevoordelen via hun testament. U kunt specifieke erfgoederen in volle eigendom aan de langstlevende echtgenoot geven. Het voordeel van een testament? Het kan eenzijdig herroepen of gewijzigd worden. Maar er zijn ook belemmeringen. Echtgenoten moeten rekening houden met de reserve, het deel dat verplicht naar de kinderen gaat. Alleen het beschikbaar deel van de erfenis kunt u vrij aan uw echtgenoot via testament overmaken.

LANGST LEEFT, AL HEEFT

U kunt in het huwelijkscontract een bijzondere clause inbouwen. Bij een overlijden wordt de huwelijksgemeenschap dan niet in gelijke helften verdeeld, zoals de wet voorschrijft. De verdeling gebeurt op een ongelijke manier. Een groter deel dan de helft gaat naar de langstlevende echtgenoot. Volgens de wet komt de helft van de gemeenschap in de nalatenschap van de overledene terecht. De andere helft gaat volgens het huwelijksvermogensrecht naar de langstlevende echtgenoot. Maar door de speciale clause in het huwelijkscontract krijgt de langstlevende meer dan de helft, in volle eigendom indien dat uitdrukkelijk vermeld wordt.

Echtgenoten kunnen elkaar bevoordelen.

Bedingen van ongelijke verdeling zijn alleen mogelijk in een huwelijksstelsel met gemeenschap van goederen – en bijvoorbeeld niet bij scheiding van goederen. Het voorwerp van de ongelijke verdeling is immers precies de huwelijksgemeenschap.

Zodra het principe van de ongelijke verdeling in het huwelijkscontract is opgenomen, kan het niet meer eenzijdig geschrapt of gewijzigd worden. De procedure voor de wijziging van het huwelijkscontract is dan nodig.

● KAN U UW ECHTGENO(O)T(E) BEVOORDELEN ●●●●●●●●●●

Er zijn verschillende mogelijkheden.

HET BEDING VAN VOORUITMAKING

Vóór de verdeling van de nalatenschap met de andere erfgenamen, mag de langstlevende echtgenoot een bepaald deel uit de huwelijksgemeenschap nemen. Wat overblijft in het gemeenschappelijk vermogen wordt in gelijke helften verdeeld. De ene helft gaat naar de nalatenschap, waarin de langstlevende ook nog rechten heeft, de andere helft naar de langstlevende echtgenoot.

De langstlevende echtgenoot mag een deel uit de huwelijksgemeenschap nemen.

Het recht van voorafname kan gaan over een geldsom, goederen in natura of over een hoeveelheid of een percentage van een categorie van goederen. De clause van vooruitmaking kan wederkerig bedongen worden (in het voordeel van beide huwelijkspartners) of slechts ten voordele van één echtgenoot.

Nut? Dankzij het beding van vooruitmaking kan de langstlevende echtgenoot goederen met een emotionele of economische waarde onttrekken aan de onzekerheid van de erfrechtelijke verdeling. Ze komen dan meteen in zijn kavel terecht.

HET BEDING VAN ONGELIJKE VERDELING EN VERBLIJVING

De echtgenoten besluiten in het huwelijkcontract dat de langstlevende bij de verdeling in plaats van de helft, een ander deel van de huwelijksgemeenschap krijgt. Dat kan zeer ver gaan. U kunt afspreken dat de langstlevende de hele huwelijksgemeenschap in volle eigendom krijgt, zelfs als er kinderen zijn. Dat wordt het

‘verblijvingsbeding’ genoemd, bij het grote publiek beter bekend als de ‘langst leeft, al heeft’- clausule.

De echtgenoten vullen de clausule van ongelijke verdeling helemaal vrij in. Het kan gaan over een deel van het gemeenschappelijk vermogen, of over het geheel. U kunt alleen de onroerende goederen ongelijk verdelen, of alleen de roerende, of allebei.

Bij een keuzebeding kiest de langstlevende partner – binnen een bepaalde periode na het overlijden - vrij welke onderdelen van de huwelijksgemeenschap hij in volle eigendom naar zich toetrekt. En dat merkt u aan de factuur van het successierecht!

Fiscaal gezien kiest u beter voor een ‘keuzebeding’. De fiscale druk in de ‘langst leeft, al heeft’-clausule is zeer groot. Een enkele persoon, de langstlevende, erft alles. Daardoor betaalt hij de hoogste successietarieven. En als later de langstlevende sterft, betalen de kinderen nog eens op het volle pond.

Uitgesteld erfrecht van de kinderen. Wat maakt deze clausules van ongelijke verdeling van de huwelijksgemeenschap zo interessant? De wetgever ziet deze vorm van bevoordeling niet als een schenking, maar als een huwelijksvoordeel. Gevolg? De kinderen kunnen niet aanvechten dat de schenking raakt aan hun wettelijk voorbehouden erfdeel, de reserve.

Via deze clausules kunt u dus de reserve van de kinderen inperken, of zelfs helemaal buiten werking stellen. De achterliggende redenering is dat die clausules de kinderen niet echt benadelen. Hun erfrecht wordt alleen maar uitgesteld. Wat ze niet erven bij de dood van de eerststervende ouder, krijgen ze bij het overlijden van de langstlevende ouder, tenzij die alles opgemaakt of verbrast heeft.

● HAAL UW HUWELIJKSCONTRACT VANONDER HET STOF ● ● ● ●

Oude huwelijkscontracten bevatten vaak een clausule waardoor de langstlevende de helft van de gemeenschap in volle eigendom krijgt en de andere helft in vruchtgebruik. Voor 1981 was dat inderdaad meer dan wat het wettelijk erfrecht de langstlevende partner gunde. Maar vandaag geeft zo'n clausule de langstlevende niet meer dan de wet. U heeft dus de indruk dat u elkaar bevoordeelt. Maar dat is niet zo. Daarom moet u oude contracten bijsturen en actualiseren.

Heel veel oude huwelijkscontracten zijn voorbijgestreefd. Vooral contracten die afgesloten werden voor 1981 moeten dringend vanonder het stof gehaald worden. De Wet van 14 mei 1981 op het erfrecht van de langstlevende echtgenoot veranderde veel.

EN WAT ALS U ONGEHUWD SAMENWOONT

Samenwonen is een maatschappelijk aanvaard fenomeen geworden. Het Belgische burgerlijk recht kent twee soorten samenwoners. Wettelijke samenwoners legden bij de ambtenaar van de burgerlijke stand een schriftelijke verklaring van wettelijke samenwoning af. Ze moeten een beperkte set van wettelijke spelregels volgen. Feitelijke samenwoners wonen samen zonder verklaring. Op hun relatie is geen enkel specifiek wettelijk kader van toepassing.

De samenwoner heeft geen reservataire erfrecht.

Tot voor kort bestond er voor samenwoners geen enkel wettelijk erfrecht. Wie zijn partner iets wou nalaten, moest dit zelf organiseren. Dat gebeurde via een testament, via een clause van aanwas (tontine) bij de aankoop van vastgoed, via schenking of levensverzekering. Maar sinds 18 mei 2007 hoeft dit niet meer in alle gevallen.

● EEN BEPERKT ERFRECHT ●

In de loop van 2007 werd een wettelijk, en dus automatisch, erfrecht ingevoerd voor de wettelijke samenwoners.

In tegenstelling tot de langstlevende echtgenoot krijgt de langstlevende wettelijke samenwoner geen reservataire erfrecht, een wettelijk beschermd erfdeel dat hem niet ontnomen kan worden. De wettelijk samenwonende partners kunnen elkaar dus het wettelijk erfrecht ontnemen. Dat kan in een testament of door een schenking aan derden. Het vruchtgebruik is wel omzetbaar, bijvoorbeeld in een kapitaal, net zoals bij langstlevende echtgenoten.

Dit wettelijke erfrecht is beperkt. Het heeft alleen betrekking op het vruchtgebruik van de gezinswoning en op het huisraad. Bovendien geldt het alleen voor wettelijke samenwoners.

Als feitelijke samenwoners elkaar iets willen nalaten, moeten ze nog altijd zelf het initiatief nemen.

Wettelijke samenwoning is ook perfect mogelijk tussen familieleden. Twee broers kunnen wettelijk samenwonen, of een (groot)ouder met zijn (klein)kind. Maar is de langstlevende samenwonende een afstammeling van de overleden wettelijk samenwonende? Dan is de nieuwe erfwet niet van toepassing. De nieuwe erfwet geldt wel als de wettelijk samenwonende een andere erfgenaam is, bijvoorbeeld een broer of een oom.

● IS EEN TESTAMENT NOG NUTTIG VOOR WETTELIJKE SAMENWONERS ●

Wilt u uw levenspartner, met wie u wettelijk samenwoont, meer rechten gunnen dan alleen vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad? Dan moet u iets ondernemen. Wenst u dat uw partner het huis in volle eigendom krijgt? Dan moet u een testament opstellen. Of u plaatst de woning onder een beding van aanwas, indien u ze samen ieder voor de helft in onverdeeldheid aankocht.

Het wettelijk erfrecht is beperkt tot de gezinswoning. Het tweede verblijf valt er niet onder. Moet de langstlevende partner ook het appartement aan zee erven - al dan niet beperkt tot vruchtgebruik? Dan moet u dit zelf organiseren. Dat kan via testament, maar ook via de techniek van de 'gesplitste aankoop'. De ene partner koopt het vruchtgebruik en de andere de blote eigendom. En ook hier kan een beding van aanwas nuttig zijn.

Maakte u een testament op in het voordeel van uw ongehuwde partner, vóór de inwerkingtreding van de nieuwe erfrechtwet van 2007? Dan gaat u best even langs bij uw notaris. Door de nieuwe wet zullen waarschijnlijk heel wat juridische interpretatieproblemen ontstaan over bestaande testaments. Een bijsturing van uw bestaand testament is daarom aangewezen.

Het erfrecht is beperkt tot het vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad. Dat heeft soms nare gevolgen. Stel dat de

samenwonende partner de enige erfgenaam is, en dat er geen andere familieleden zijn. Dan gaat de rest van de erfenis in principe naar de Belgische Staat. Om dit te vermijden, moet u een testament opstellen.

● AANWAS EN TONTINE ●

Een 'beding van aanwas' (ook bekend onder de naam 'tontinebeding') is een clause die de notaris inbouwt in de koopakte, als samenwoners een gezinswoning kopen in onverdeeldheid (ieder voor de helft). Sterft een van de partners? Dan gaat zijn aandeel van de woning automatisch naar de andere partner, in volle eigendom of beperkt tot vruchtgebruik. De langstlevende krijgt de woning niet via erfenis, maar op een contractuele basis!

Heeft de eerststervende reservataire erfgenamen, zoals ouders of kinderen? Dan kunnen zij hun erfrechtelijke reserve niet invoeren tegen de langstlevende partner.

Samenwoners die samen een huis kochten, moeten hun situatie kritisch laten doorlichten. De nieuwe wet verandert namelijk een en ander.

ER IS GEEN AANWAS OF TONTINE

Kocht u een woning in onverdeeldheid zonder beding van aanwas? Misschien laat u toch beter zo'n beding opstellen, ook na de nieuwe erfwet.

Want de wettelijk samenwonende langstlevende kan ontferd worden door zijn partner. Het wettelijke erfrecht in vruchtgebruik is immers niet reservatair beschermd.

Bovendien kan een wettelijke samenwoning op eenzijdig initiatief verbroken worden. Eén partner overhandigt een eenzijdige verklaring van beëindiging aan de ambtenaar van de burgerlijke stand. Dat is voldoende. Er ontstaat een toestand van louter feitelijke samenwoning. Het wettelijke erfrecht geldt niet langer voor de langstlevende wettelijke samenwoner.

Het beding van aanwas vangt zulke rampscenario's op. Het kan in principe alleen verbroken worden na wederzijds akkoord tussen de samenwoners.

ER IS WEL AL EEN AANWAS OF TONTINE

Ook als u wel een beding van aanwas heeft, is een update nuttig, om burgerrechtelijke en om fiscale redenen.

Woont u nu al wettelijk samen en bevat uw koopakte een aanwasclausule waarbij de aanwas beperkt is tot het vruchtgebruik? Is dit nog wel zinvol? De wet organiseert automatisch zo'n erfrecht in vruchtgebruik op de gezinswoning.

Is de samenwoningsrelatie zeer stabiel? Dan heeft de clausule burgerrechtelijk nog weinig zin. De clausule valt bovendien fiscaal duurder uit dan het wettelijke erfrecht, zeker in Vlaanderen.

In Vlaanderen is sinds 1 januari 2007 de gezinswoning tussen partners vrijgesteld van successierechten.

Een wettelijke samenwoning kan op eenzijdig initiatief verbroken worden.

Of bevat uw koopakte een clausule van aanwas voor de volle eigendom?

Ook dan kunt u overwegen die te vervangen door een beding van aanwas met optie. Na het overlijden beslist de langstlevende partner dan zelf of hij de clausule inroept. Tegelijk met het uitschrijven van het beding van aanwas met optie, moet u dan een testament opmaken. Bij het overlijden kiest de langstlevende een van de twee mogelijkheden. Kiest hij voor de aanwas?

WANNEER IS EEN TESTAMENT ZINVOL

Het testament is een juridische formule die tot de verbeelding spreekt. Niet verwonderlijk. Vóór het tijdperk van Win for life en Euromillions was het de enige manier om plots rijk te worden – zonder te werken! Is het anno 2008 nog zinvol een testament op te stellen? Zeker weten! Ons erfrecht is sterk geëvolueerd, maar nog altijd niet perfect voor alle individuele gevallen. Wilt u zelf bepalen wie wat krijgt en onder welke voorwaarden? Dan is het testament het ideale juridische instrument.

● U BEPAALT EXACT WIE WAT KRIJGT ●

De regels van het erfrecht staan in het Burgerlijk Wetboek. Dankzij een testament kunt u afwijken van deze burgerrechtelijke regels.

AFWIJKEN VAN DE WETTELIJKE ERFVOLGORDE

Met een testament wijkt u af van de erfvolgorde die de wet voorschrijft. Het testament heeft dan een corrigerende functie.

Voorbeeld

Jan is ongehuwd en kinderloos. Zijn beide ouders zijn overleden. Jan heeft twee zussen, Mia en Sandra, die ieder één zoontje hebben, respectievelijk Sven en Nico. Jan is peter van Sven. Als Jan overlijdt, krijgen zijn zussen Mia en Sandra volgens het wettelijk erfrecht heel Jans nalatenschap, ieder voor de helft. Wil Jan om emotionele redenen zijn hele nalatenschap aan zijn neef en petekind Sven geven? Dan moet hij een testament opmaken.

BEPAALDE ERFGENAMEN BEVOORDELEN

U kunt de wettelijk uitgetekende erfvolgorde respecteren en toch meer geven aan bepaalde erfgenamen. Sommige ouders beseffen bijvoorbeeld dat het leven niet zo gunstig was voor een van hun

kinderen. Door een handicap kreeg een kind minder kansen tot ontplooiing dan zijn broers of zussen. Via een testament herstellen de ouders dan gedeeltelijk de gelijkheid van kansen.

Een testament kan ook vergoedende bedoelingen hebben. Een ouder compenseert bijvoorbeeld financieel dat een van zijn zoons jarenlang in het familiebedrijf meewerkte, zonder dat die daar behoorlijk voor betaald werd. Minder fraai is een bestraffend testament. De contacten tussen een erflater en een van zijn erfgenamen zijn verzuurd. De erflater gebruikt dan zijn laatste wilsbeschikking om die erfgenaam deels te onterven.

DE JUISTE GOEDEREN VOOR DE JUISTE PERSONEN

Of u gebruikt een testament om bepaalde goederen toe te wijzen aan bepaalde, met naam genoemde erfgenamen. Dat is een 'stabiliserend testament'.

Zo'n verdeling van erfgoederen helpt familieruzies voorkomen.

De erfgenamen aanvaarden gemakkelijker de verdeling die hun ouders opleggen, en die hun ouders dus ook uitdrukkelijk wensten.

Zo'n testament is ook nuttig vanuit economische overwegingen, denk aan de continuïteit van de familiezaak.

EEN NOODZAAK VOOR ONGEHUWDE SAMENWONERS

Ongehuwde feitelijke samenwoners moeten gewoon een testament opmaken, wil er überhaupt van enige erfenis sprake zijn. Feitelijke samenwoners (die geen verklaring van samenwoning aflegden bij de burgerlijke stand) erven volgens de wet niets van elkaar. Zij moeten hun erfenis zelf organiseren met een testament, of via andere technieken, zoals het beding van aanwas. Wettelijke samenwoners hebben sinds 18 mei 2007 een beperkt wettelijk erfrecht. (zie eerder)

SOMS NUTTIG TUSSEN ECHTGENOTEN

Echtgenoten hebben in principe minder behoefte aan een testament. Zij kunnen heel wat regelen via een huwelijkscontract. Maar met een testament kunt u elkaar wel extra bevoordelen.

Voorbeeld

Anja en Bruno zijn gehuwd onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen. Ze hebben dus geen huwelijkscontract. Ze hebben twee kinderen.

Anja erft van haar ouders een appartement, dat verhuurd wordt.

Als Anja overlijdt, krijgt Bruno in principe slechts het vruchtgebruik.

De blote eigendom is voor de twee kinderen. Wil Anja dat dit appartement in volle eigendom voor Bruno is? Dan maakt ze best een testament op.

HET GOEDE DOEL STEUNEN

Alleenstaanden zonder erfgenamen doen er goed aan een testament op te stellen. Op die manier kunnen ze hun erfenis overmaken aan een goede vriend of een liefdadigheidsinstelling. Doen ze dat niet, dan gaat hun erfenis naar de Belgische Staat.

NIET-PATRIMONIALE SCHIKKINGEN

In een testament kunt u ook bepalingen opnemen die niets te maken hebben met uw vermogen. Denk aan persoonlijke wensen over de lijkbezorging (begrafenis of crematie), instructies over de begrafenisplechtigheid, herdenkingsmissen, orgaandonatie.

Of u zet er gewoon lyrische levensbeschouwingen en praktische informatie voor uw nazaten in. De juridische afdwingbaarheid van zulke testamentaire beschikkingen is vaak beperkt.

● U KUNT VOORWAARDEN STELLEN ●

Via een testament laat u uw goederen na aan wie u wilt. Bovendien kunt u daar bepaalde voorwaarden aan verbinden.

TESTAMENT MET BEWINDSCLAUSULE

U bent een grootouder, en u wilt uw kleinkinderen via testament iets nalaten. Maar u bent bezorgd: zullen de nagelaten goederen goed besteed worden? Kleinkinderen zijn na hun 18de verjaardag wel wettelijk meerderjarig, maar gaan nog niet volwassen met geld om.

Kies een vertrouwenspersoon.

U kunt dan de goederen die u via testament nalaat, toevertrouwen aan een derde. Kies een vertrouwenspersoon, die de opdracht krijgt de goederen te beheren voor de jonge erfgenaam, tot die een bepaalde leeftijd heeft bereikt.

Deze rechtsfiguur wordt de 'bewindsclausule' genoemd. De erfgenaam is de eigenaar van de erfgoederen en niet de bewindvoerder. Maar het eigendomsrecht en de beschikkingsbevoegdheid worden van elkaar losgekoppeld.

In tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland, bestaat in België geen wettelijk kader voor de bewindsclausule. Rechtspraak is nagenoeg onbestaande en rechtsleer eerder schaars. Sommige auteurs stellen vragen bij de geldigheid van de clausule. De inlassing van een bewindsclausule kan dus aanleiding geven tot juridische discussies.

HET RESTLEGAAT

Dankzij het restlegaat bepaalt de erflater niet eenmaal, maar tweemaal wie de goederen krijgt die hij nalaat. De testamentmaker vermaakt zijn erfgoederen aan een erfgenaam (de legataris), ook wel

de eerste begunstigde genoemd, of de bezwaarde. Hij krijgt de goederen meteen. Hij blijft de eigenaar van die goederen tot hij zelf sterft. Wat overblijft gaat daarna naar een welbepaalde persoon, die we de tweede begunstigde of de verwachter noemen. De opsteller van het oorspronkelijke testament heeft die verwachter aangewezen. De tweede begunstigde erft eigenlijk rechtstreeks van de testamentmaker, maar in uitgesteld relais.

Dankzij het restlegaat bepaalt de erflater wie de goederen krijgt die hij nalaat.

Deze techniek wordt gebruikt tussen kinderloze echtparen die de eigen familie niet helemaal in de kou willen zetten. Of mensen die erfgoederen in de eigen bloedlijn willen houden en zodoende de schoonfamilie schaakmat zetten. Voor ouders met een gehandicapt kind, is het een techniek om diegene te belonen die na hun dood met toewijding voor dat kind zorgt.

U kunt uw wil afdwingen

Mensen die een testament opmaken zijn vaak bang dat benadeelde erfgenamen lastig gaan doen. Gelukkig bestaan er mogelijkheden die een rem zetten op al te drieste reacties.

STRAFBEDING

Een strafbeding is een clause, waarbij de testamentmaker de erfenisaanspraken van een erfgenaam beperkt of zelfs teniet doet, als die het testament betwist of niet uitvoert.

ALTERNATIEVE BESCHIKKING

Bij de alternatieve beschikking krijgt de erfgenaam twee mogelijkheden. In een eerste beschikking krijgt hij meer dan wat hij volgens de wet zou erven. Maar dan moet hij wel een bepaalde

voorwaarde, last of modaliteit respecteren die aan zijn legaat gekoppeld is. In een tweede beschikking krijgt de erfgenaam zijn kleiner wettelijk erfdeel. Maar er zijn dan geen lasten aan de erfenis verbonden.

Kiest de erfgenaam voor de eerste beschikking? Dan wordt hij als het ware beloond, omdat hij de laatste wil van de testamentmaker respecteert.

Wist u dat ...

- ... u een eigenhandig testament niet mag typen op schrijfmachine of computer? U moet uw testament volledig met de hand schrijven, dateren en handtekenen.
- ... een mondeling testament niet geldig is? Uw testament inspreken op bandrecorder, videocassette of dvd: het is geen goed idee. Een geldig testament moet op papier staan.
- ... u geen volmacht kunt geven voor het schrijven van uw testament? Een testament is een strikt persoonlijk document, u moet het zelf schrijven.
- ... u geen gezamenlijk testament kunt maken met uw echtgenoot of partner?
U mag niet samen één document ondertekenen. Wel geldig is een 'spiegeltestament'. U schrijft dan exact dezelfde tekst op een apart document en ondertekent die eigenhandig.
- ... u uw testament steeds kunt herroepen?
- ... een notaris u kan begeleiden bij de opmaak van uw testament? De notaris zorgt ervoor dat uw testament juridisch geldig is opgesteld. Zo vermijdt u conflicten na uw overlijden. Bovendien is in bepaalde omstandigheden een notarieel testament, opgesteld in aanwezigheid van twee getuigen, te verkiezen boven een eigenhandig geschreven testament.

Een eigenhandig testament mag u niet typen op uw computer.

DE SCHENKING: WEGGEVEN MET DE WARME HAND

● WAT IS EEN SCHENKING ●

De schenking wordt wel eens het koninginnenstuk van de successieplanning genoemd. En dat is niet onterecht. Want u kunt er prachtige dingen mee realiseren, zowel op burgerrechtelijk vlak als fiscaal.

WAT ZIJN DE ESSENTIELE KENMERKEN VAN EEN SCHENKING

De schenking is een akte waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van een zaak ontdoet ten voordele van de begiftigde die ze aanneemt.

WAT MOET EEN RECHTSHANDELING HEBBEN OM EEN SCHENKING TE ZIJN

- een intentioneel element: het inzicht om te begunstigen, een vrijgevigheidsgedachte (de 'animus donandi');
- een materieel element: een verarming (voor de schenker) en een verrijking (voor de begiftigde) of een vermogensverschuiving zonder gelijkwaardige tegenprestatie.
De 'animus donandi' wordt niet vermoed. Bij betwisting moet die steeds bewezen worden.

GEGEVEN IS GEGEVEN. OF TOCH NIET

Een belangrijk kenmerk van de schenking is het onherroepelijk karakter.

In principe kunt u niet terugkomen op een schenking. Schenk dus weloverwogen en na rijp beraad. Er is geen weg terug. Dat is een groot verschil met het testament. Een testament kunt u altijd herroepen.

Een belangrijk kenmerk van de schenking is het onherroepelijk karakter.

Er bestaan uitzonderingen op de principiële onherroepelijkheid van de schenking:

Schenkeningen tussen echtgenoten zijn eenzijdig herroepbaar door de schenker. Tenzij de schenking gebeurde in het huwelijkscontract of naar aanleiding van een wijziging van het huwelijkscontract. Om een schenking tussen echtgenoten te herroepen, moeten er geen specifieke gronden zijn. De herroeping gebeurt best in uitdrukkelijke vorm. Maar in principe kan het ook stilzwijgend, als u bijvoorbeeld na de schenking iets doet, waaruit de wil tot herroeping afgeleid kan worden. Dat kan de opmaak zijn van een testament, dat een clause bevat die in tegenstrijd is met de schenking.

Of u kunt een schenking herroepen als de begiftigde zich achteraf ondankbaar opstelt. Er moeten dan wel zwaarwichtige feiten zijn, die de wetgever heeft opgesomd. De schenker kan de begiftigde bepaalde voorwaarden opleggen. Komt hij die niet na? Dan is dat een reden om de schenking te herroepen.

De herroepbaarheid van de schenking wordt in de praktijk als een planningstechniek gebruikt. Denk aan schenkingen tussen echtgenoten die gehuwd zijn onder scheiding van goederen. De 'rijke' man gaat uit werken.

Hij schenkt aan de 'arme' vrouw, die niet buitenshuis werkt en voor de kinderen zorgt. Sterft de rijke echtgenoot eerst? Dan moet de arme partner geen successierechten betalen op die schenkingen. Loopt het huwelijk spaak? Dan wordt de schenking via herroeping ongedaan gemaakt. En wat als de 'arme' vrouw sterft vóór de 'rijke' man? Betaalt hij dan successierechten op wat hij eerder wegschonk aan zijn vrouw? Neen, dit lost hij op via een clause van conventionele terugkeer (zie verder).

DE NOODZAAK VAN DE AANVAARDING

Een schenking is een contract. Dit betekent dat ze pas geldig is, als ze tijdens het leven van de schenker door de begiftigde uitdrukkelijk aanvaard wordt. Een loutere 'belofte' tot schenking heeft juridisch geen enkele waarde.

DE LUSTEN VAN EEN SCHENKING MET LAST

De schenker kan de begiftigde een last opleggen, in ruil voor de schenking.

Dat kan een wederdienst zijn. De begiftigde moet dan iets doen voor de schenker, of hem iets geven: levenslang kost en inwonen, of hulp bij de betaling van medische zorgen.

Een schenking met last herstelt in sommige gevallen de gelijkheid onder de kinderen.

Een voorbeeld: een stel ouders met twee kinderen heeft één bouwgrond. Die grond is € 150.000 waard. De ouders schenken de grond aan hun dochter, onder last dat zij met haar eigen financiële middelen € 75.000 betaalt aan haar enige broer.

De schenking blijft een schenking, ook al wordt er een last aan gekoppeld.

Maar: de last moet wel minder waard blijven dan het geschonkene. Anders spreken we niet langer van een schenking, maar van een vermomde verkoop.

● HOE MOET U EEN SCHENKING AANPAKKEN ●●●●●●●●●●

NAAR DE NOTARIS

Elke schenking, van roerende en van onroerende goederen, moet gebeuren via een notariële akte. Dat staat in ons burgerlijk wetboek. Waarom? Schenkingen hebben verre gaande gevolgen voor het patrimonium van de schenker. Daarom wil de wetgever dat de kandidaat-schenker bijgestaan wordt door een onpartijdige raadsman,

de notaris. Bovendien heeft een schenking ook gevolgen in het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht.

Een notaris verschaft ook daar raad. Een miskenning van dit vormvoorschrift wordt zwaar afgestraft. Wie goederen wegschenkt via onderhandse akte, doet een nietige schenking. Die schenking bestaat gewoon niet.

Dat gebeurt bijvoorbeeld als u aandelen op naam, van een BVBA of een NV, zou wegschenken enkel en alleen via aantekening van de overdracht in het register van aandelen.

Toch zijn voor roerende goederen 'alternatieve' schenkingstechnieken toegelaten, waarvoor u geen notariële tussenkomst nodig hebt. Met deze alternatieve methodes betaalt u in principe geen schenkingsrechten, belastingen op de schenking.

Maar wees voorzichtig. Vooral deze technieken veroorzaken vaak juridische discussies achteraf. Bovendien mislukt in bepaalde gevallen het beoogde effect, namelijk belastingbesparing. Overlijdt de schenker binnen de drie jaar na de schenking? Dan moeten er toch nog successierechten betaald worden. Bij een notariële schenking is dat in principe niet het geval.

Een gouden raad. Overweegt u een van de onderstaande schenkingstechnieken toe te passen? Bespreek het even met uw notaris! Dit zijn immers zeer ingewikkelde en verfijnde methodes. De kleinste misstap veroorzaakt juridische betwistingen of fiscaal onheil.

DE HANDGIFT

Een handgift is een vormvrije schenking. Ze komt geldig tot stand door de overhandiging – de 'traditio' – van het geschonken goed, door de schenker aan de begiftigde. Voor dit type van schenking is de materiële overdracht cruciaal. Daarom kunnen alleen bepaalde goederen het voorwerp uitmaken van een handgift. Komen in aanmerking: cash geld, effecten aan toonder (maar het einde is in zicht tegen 2013), meubilair, juwelen, kunstvoorwerpen enz.

Aandelen op naam van een BVBA, NV of CVBA kunnen nooit het voorwerp van een handgift uitmaken. Aandelen aan toonder van een NV komen wel in aanmerking, op voorwaarde uiteraard dat ze ook echt gedrukt zijn.

Strikt gezien hebt u geen schriftelijk document nodig voor een handgift.

Een handgift is perfect rechtsgeldig door de materiële overhandiging. Maar in de praktijk creëert u best wel een geschreven bewijs van de handgift.

Vaak ontstaan na de dood van de schenker jarenlange juridische gevechten tussen de erfgenamen en de begunstigde van de handgift. Heeft de overledene wel echt geschonken? Of werden de goederen hem slinks en onrechtmatig ontfutseld?

Daarom stelt u toch best een document op van de handgift. Laat u bij de opmaak van het document door een specialist begeleiden.

De inhoud en de precieze formulering zijn juridisch zeer belangrijk.

Geschreven handgiftdocumenten kunnen ook fiscaal belangrijk zijn. Ze bewijzen dat de handgift meer dan drie jaar voor het overlijden plaatsvond. Op die manier betaalt u geen successierechten. Of wordt de schenker plots ziek, binnen de drie jaar na de handgift? Dan kunt u de handgiftdocumenten gebruiken om nog snel de lage schenkingsrechten te betalen. U ontsnapt zo aan de hogere successietarieven.

DE ONRECHTSTREEKSE SCHENKING

Bij een onrechtstreekse schenking gebruikt de schenker een ander soort, neutraal ogend, contract dan bij een openlijke schenking. Er ontstaat een verschuiving van het vermogen van de schenker naar dat van de begiftigde.

De transactie is geen schenking, maar heeft economisch gezien wel hetzelfde effect. Uit de handeling kan niet meteen afgeleid worden of de eigendomsoverdracht die ze teweegbrengt bedoeld is als een schenking, of niet. Het schoolvoorbeeld van een onrechtstreekse

Schenkeningen kunnen perfect op maat gemaakt worden. Hieronder geven we enkele mogelijkheden.

SCHENKING MET VOORBEHOUD VAN VRUCHTGEBRUIK

Schenkeningen met voorbehoud van vruchtgebruik komen in de praktijk zeer vaak voor. De begiftigde ontvangt het geschonken goed, maar wel alleen in blote eigendom. Het vruchtgebruik blijft levenslang bij de schenker. Als de schenker sterft, voegt het vruchtgebruik zich automatisch bij de blote eigendom. De begiftigde wordt op dat ogenblik de volle eigenaar. Het uitdoven van het vruchtgebruik geeft in principe geen aanleiding tot successierechten. Maar hier bestaan wel uitzonderingen op.

Vruchtgebruik voorbehouden kan bij schenking van roerende goederen (effecten, een spaarboekje, meubilair, een boot, een wagen, een kunstverzameling) en van onroerende goederen (huizen, appartementen, gronden enz.).

Welke rechten en voordelen biedt het vruchtgebruik de schenker? Volgens ons burgerlijk wetboek is vruchtgebruik het recht om tijdelijk het genot te hebben van een zaak, waarvan een ander de eigendom heeft, met de verplichting die zaak zelf in stand te houden. Wat betekent dit concreet? De vruchtgebruiker mag de zaak gebruiken, er genot van hebben. Hij mag er de vruchten van opstrijken: de huurinkomsten van een woning, intresten van spaartegoeden en kapitalen, dividenden en opbrengsten van aandelen en effectenportefeuilles, enz.

Dankzij de schenking met voorbehoud van vruchtgebruik behoudt de schenker dus inkomsten. En de vruchtgebruiker heeft ook een beheersrecht over de goederen waarop het vruchtgebruik slaat.

Het vruchtgebruik blijft levenslang bij de schenker.

En de voordelen voor de blote eigenaar? Hij is de eigenaar. Maar zijn eigendomsrecht is zijn belangrijkste attributen kwijt, namelijk genot en gebruik. Hij kan het voorwerp van het vruchtgebruik nog wel verkopen, wegschenken of in hypotheek geven – tenzij dat uitdrukkelijk verboden wordt in de schenkingsakte. Maar hij kan alleen de blote eigendom verkopen, wegschenken of in hypotheek geven. Krijgt de zaak een nieuwe (blote) eigenaar, door verkoop of schenking? Dan moet die het vruchtgebruik dulden en respecteren. De blote eigenaar kan de volle eigendom alleen maar schenken of verkopen met toestemming van de vruchtgebruiker.

En wat met de controle bij schenking met voorbehoud van vruchtgebruik?

Automatisch behoudt u al een deel van de controle, omdat de vruchtgebruiker een beheersrecht heeft. Schenkt u bedrijfsaandelen, bijvoorbeeld van een NV of een BVBA, dan kunt u met een statutaire clause ook het behoud van stemrecht over deze aandelen organiseren. Zo behoudt u controle over het bedrijf zelf.

Niet alle schenkingen kunnen met voorbehoud van vruchtgebruik. Voor schenkingen via notariële akte is er geen enkel probleem. Maar een handgift of bankgift met voorbehoud van vruchtgebruik is volgens de meeste juristen ongeldig!

SCHENKING MET VERVREEMDINGSVERBOD

Bent u bang dat u geld of waardevolle goederen schenkt aan iemand met een spreekwoordelijk gat in zijn hand? Of dat uw kleinkind door uw schenking onbezonnen uitgaven zal doen? Dan last u in de notariële schenkingsakte een vervreemdingsverbod in.

Onze rechtspraak duldt het vervreemdingsverbod onder twee voorwaarden.

In principe valt de schenking aan het gehuwd kind in diens 'eigen' vermogen en niet in de huwelijksgemeenschap. Tenzij u uitdrukkelijk schonk aan het kind én het schoonkind tegelijk. Maar dat komt haast nooit voor in de praktijk.

Is zoon- of dochterlief gehuwd onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen? Dan is er geen probleem. De begiftigde behoudt bij een echtscheiding zijn eigen goederen – waaronder de geschonken goederen.

De schenking komt altijd terecht in het eigen vermogen van het begiftigde kind.

Is de begiftigde gehuwd onder algehele gemeenschap?

Dan liggen de zaken anders. Alles valt in de gemeenschap, bij gebrek aan eigen vermogens. Toch kunt u een schenking doen aan een persoon gehuwd onder algehele gemeenschap, met uitdrukkelijk beding dat het goed hem eigen moet blijven.

Is de begiftigde gehuwd onder scheiding van goederen?

Dan is er ook geen probleem. De schenking komt altijd terecht in het eigen vermogen van het begiftigde kind, omdat er geen huwelijksgemeenschap is.

Waar wringt het schoentje? Het gehuwde begiftigde kind verandert zijn huwelijksregime. Hij brengt het geschonken goed in in de huwelijksgemeenschap. Of hij schakelt over van een scheiding van goederen naar een gemeenschapsstelsel met inbreng van het geschonken goed in de gemeenschap. Na een echtscheiding wordt de huwelijksgemeenschap dan in helften verdeeld.

Het verbod is niet beperkt in de tijd.

Dat 'risico' kunt u opvangen door in de schenkingsakte een formeel verbod in te lassen tot latere inbreng in de huwelijksgemeenschap. Het Belgisch recht aanvaardt zo'n uitsluitingsclausule.

Eigenlijk is het een vervreemdingsverbod onder afgezwakte vorm. Het verbod is niet beperkt in de tijd, maar selectief van aard.

● WAT ALS DE BEGUNSTIGDE STERFT VÓÓR DE SCHENKER ● ● ●

U schenkt iets aan uw kind. Maar uw kind sterft – vóór u. Wat dan?

De wetgever organiseerde voor zulke tragische gevallen het principe van de 'wettelijke terugkeer'. De ouders-schenkers erven dan de goederen die ze zelf geschonken hadden aan hun kind, tenminste als dat kind sterft zonder nakomelingen.

De geschonken goederen keren dus terug naar de ouders, als het begiftigde kind eerst sterft, en geen nakomelingen heeft.

Zijn er wel kinderen?

Dan blijft het geschonken goed gewoon in de erfenis van het kind.

Het wordt volgens de normale regels geërfd door de erfgenamen van het begiftigde kind - de kleinkinderen dus.

Een extra voorwaarde voor de wettelijke terugkeer is dat het geschonken goed nog in natura aanwezig moet zijn in de nalatenschap. Dat is belangrijk.

Heeft de begiftigde het goed ondertussen zelf verkocht of weggeschonken?

Dan is er geen wettelijke terugkeer. En wat als het begiftigde kind het geschonken onroerend goed in hypotheek heeft gegeven? Het is dan nog wel in natura aanwezig. De schenkers moeten dan de hypothecaire last eerbiedigen.

Aan de wettelijke terugkeer is een belangrijk nadeel verbonden: de schenkende ouders betalen successierecht op wat terugkeert uit de erfenis van het kind!

Maar u kunt dit nadelig fiscaal aspect vermijden door het 'beding van conventionele terugkeer'. Daarmee realiseert u net hetzelfde als de wetgever, namelijk de terugkeer van het geschonken goed naar de schenker. Maar dat gebeurt dan op contractuele basis, door een expliciete clause in de schenkingsakte. U kunt zelfs bedingen dat de terugkeer speelt als de vooroverleden begiftigde zelf kinderen nalaat. Zo'n conventioneel beding van terugkeer heeft totaal andere gevolgen dan de wettelijke terugkeer. Op juridisch vlak zijn dat vrij drastische gevolgen.

Had de begiftigde de geschonken goederen verkocht of weggeschonken?

Door het beding worden alle vervreemdingen vernietigd. De goederen keren terug naar de schenker, zuiver en vrij van alle lasten en hypotheek. Bovendien betalen ouders geen successierechten op de goederen die terugkeren in hun patrimonium.

Een belangrijk voordeel van de conventionele terugkeer: de ouders betalen geen successierechten op wat terugkeert uit de erfenis van hun eigen kind.

CONTROLESTRUCTUREN VOOR GEVORDERDEN

Een fiscaalvriendelijke juridische overdracht van het vermogen naar de volgende generatie, met behoud van zeggenschap, macht en inkomsten. Dat is een belangrijke doelstelling voor successieplanners. Grotere vermogens doen daarvoor vaak een beroep op vehikels die bij het grote publiek minder bekend zijn. Het zijn vaak bijzonder verfijnde technieken, waarbij elk detail telt. Bij wijze van kennismaking, zetten we enkele mogelijkheden op een rijtje.

● DE MAATSCHAP

De maatschap wint de laatste jaren fors aan belangstelling. Een maatschap opzetten is werk voor een gespecialiseerde vermogensbankier of -advocaat.

De maatschap kan trouwens zonder notaris worden opgericht bij onderhandse akte. Een notariële oprichtingsakte verhoogt wel de bewijskracht en geeft het contract een vaststaande datum.

Eigenlijk komt het neer op een soort georganiseerde onverdeeldheid. Vader en moeder schenken roerende waarden aan hun kinderen. Vervolgens brengen ze die samen in een soort vennootschap, de maatschap. De statuten bevatten duidelijke spelregels over het beheer en de winstverdeling. Het familiehoofd, de 'pater familias', krijgt het zijte van onafzetbare zaakvoerder. Hij houdt de touwtjes stevig in handen.

De maatschap is een soepel en bovendien zeer discreet vehikeltje. Ze is uitermate geschikt voor beheer 'à la carte' van privaat roerend vermogen.

Fiscaal is het volledig transparant. De inkomsten van de maatschap zijn rechtstreeks voor de vennoten, volgens de afgesproken verdeelsleutel. De maatschap is een vennootschap, zonder zelf een aparte rechtspersoon te zijn. Er is dus geen fiscaal tussenschot, zoals een klassieke BVBA of NV.

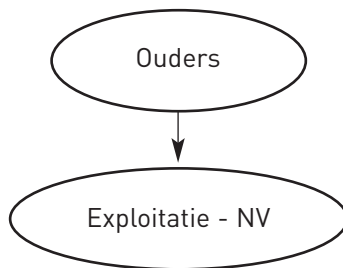

De Comm.VA heeft twee soorten vennoten: stille en beheerende. De stille vennoten zijn maar beperkt aansprakelijk voor de schulden, ten belope van hun inbreng. Uit de beheerende vennoten worden een of meer zaakvoerders benoemd. Die staan met hun privévermogen in voor de schulden van de vennootschap. Daarom wordt de Comm.VA nooit gebruikt als exploitatievennootschap, maar alleen als controlerende holding. In ruil voor zijn grote aansprakelijkheid heeft de zaakvoerder van de Comm.VA ontzettend veel macht, ook al is hij slechts een minderheidsaandeelhouder. Hij is nagenoeg onafzetbaar. In de algemene vergadering beschikt hij op belangrijke punten over een vetorecht. Dat is uniek in het Belgisch vennootschapsrecht.

De Comm.VA is interessant voor een bedrijfsleider, die volgende doelstellingen nastreeft:

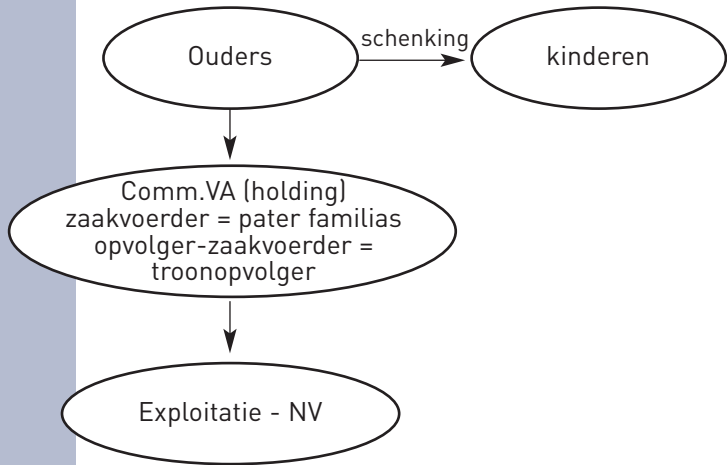
- a) controle en inkomstenbehoud zolang hij wenst, ook nadat hij de aandelen verkocht of weggeschonken heeft aan zijn kinderen;
- b) geleidelijke machtsoverdracht aan de 'troonopvolger';
- c) duidelijke machtafscheiding in het bedrijf, tussen enerzijds het bestuur (de troonopvolger, de 'actieve kinderen') en anderzijds de 'niet-actieve kinderen'.

Schematisch ziet de Comm.VA-structuur er zo uit:
Situatie vóór creatie van de Comm. VA

Situatie na creatie van de Comm.VA – holding

● BUITENLANDSE DOELVERMOGENS ●

De Angelsaksische trust, de Liechtensteinse stiftung, sinds kort de Luxemburgse Société de Patrimoine Familiale: het zijn buitenlandse vehikels die 'the happy few' gebruiken voor het beheer en de vererving van hun vermogens. Overweegt u de oprichting van zo'n 'special purpose company'?

Zoek dan specialisten op, met een goed uitgebouwd internationaal netwerk, die ook op de hoogte zijn van de Belgische fiscaliteit en het Belgische erfrecht.

GOED VERZEKERD IS HALF GEWONNEN

Een levensverzekering is een overeenkomst tussen vier partijen: een verzekeraar, een verzekeringnemer, een verzekerde en een begunstigde. De verzekeringnemer sluit met de verzekeraar een overeenkomst. De verzekeraar betaalt een som uit aan een begunstigde, als de verzekerde gebeurtenis zich voordoet, die gekoppeld is aan het leven van een verzekerde.

De levensverzekering werd en wordt opgezet vanuit het idee van de voorzorg. Tijdens uw leven zorgt u voor een appeltje voor de dorst. Of stel dat u overlijdt, dan waarborgt u een zekere levensstandaard voor uw nabestaanden.

Daarnaast wordt de markt overspoeld door een haast onuitputtelijk arsenaal van nieuwsoortige producten. Hun succes danken ze vooral aan de besparingen op het vlak van de inkomstenbelastingen.

Maar dat is niet de enige reden van hun opmars. De levensverzekering of een afgeleid product wordt alsmaar meer ingeschakeld als een instrument van successieplanning. En dat is geheel terecht. Want de levensverzekering heeft enkele heel belangrijke troeven.

Dankzij de levensverzekering moet de vermogensoverdracht niet meteen gebeuren. De overdracht komt er pas op het moment van de verzekerde gebeurtenis: de verzekeringnemer sterft, de begunstigde wordt dertig jaar, enz. Bovendien kunt u de successieplanning combineren met een aantrekkelijke belegging. Denk bijvoorbeeld aan een Tak23-polis.

De verzekeringnemer behoudt een verregaande controle over zijn vermogen, zolang de verzekerde gebeurtenis zich niet voordoet. Hij kan zijn polis afkopen, een voorschot vragen op de verzekerde prestaties, een andere begunstigde aanwijzen, enz.

De levensverzekering waarborgt een zekere levensstandaard voor uw nabestaanden.

Bovendien blijft deze techniek in principe buiten schot van de principes van inbreng en inkorting. Dat zijn de meest gevaarlijke regels van het erfrecht, die de gelijkheid onder de erfgenamen wil herstellen (meer hierover, zie hierna). De wet op de landverzekeringsovereenkomst kent een bijzonder statuut toe aan de levensverzekering. De premies die de verzekeringsnemer heeft betaald, zijn niet aan inbreng of inkorting onderworpen, tenzij het betaalde buiten verhouding staat tot zijn vermogenstoestand.

Iemand via levensverzekering begunstigen, komt neer op een onrechtstreekse schenking. Kenmerkend voor de techniek is dat ze aan de erfrechtelijke controle ontsnapt. De niet-begunstigde erfgenamen hebben niet veel mogelijkheden tot verhaal. Inkorting en inbreng kunnen ze alleen laten gelden op de betaalde premies. En dan alleen nog maar als die 'buitensporig' zijn. Het uitgekeerde kapitaal blijft buiten schot!

Dankzij de levensverzekering kunt u deels onterven, in het voordeel van een derde.

Via de techniek van de levensverzekering kunt u dus schenkingen doen die het beschikbaar deel overstijgen, de gelijkheid tussen de erfgenamen doorbreken en een deel van het vermogen buiten de strikte erfenis laten vallen. Dankzij de levensverzekering kunt u deels onterven, in het voordeel van een derde die u na aan het hart ligt ...

Maar ook hier: let op voor nieuwe producten, waar de klemtoon duidelijk ligt op 'beleggen' en niet op 'verzekeren'. Kunnen zij net zoals de klassieke levensverzekering genieten van het afwijkend juridisch statuut?

Daarover woedt in de juridische wereld een verhitte discussie.

10 TIPS OM ERFRUZIES TE VOORKOMEN

Een goede successieplanning voorkomt juridische bekvechterij. Uit onderzoek blijkt dat maar liefst 42% van de mensen die een erfenis ontvangen, daarover ruziet. Zorg dat u de twistrecepten kent. Voorkom heibel.

Tip 1 • VERMIJD ONTERVING VAN UW KINDEREN

Onterving van een kind komt niet vaak voor. Maar het kan wel degelijk - binnen de grenzen van het 'vrij beschikbaar deel'. Kinderen hebben een wettelijk beschermd erfdeel, de reserve. Maar als u ontvend optreedt, steekt u het vuur aan de lont. Wie wind zaait, zal storm oogsten.

Tip 2 • ONTERF WEL ALS HET ECHT NODIG IS

Soms heeft onterving wel een heilzaam effect. Een echtpaar leeft al jaren feitelijk gescheiden. Maar een officiële echtscheiding kwam er niet. Dan erven deze voormalige partners van elkaar, want ze zijn nog altijd echtgenoten. Een ontvend testament lost dat op. Wie meer dan zes maanden feitelijk gescheiden leeft van zijn huwelijkspartner, kan via testament zijn echtgenoot onterven. Daarnaast moet u via de rechtbank een vordering instellen om een afzonderlijk verblijf te mogen houden.

Tip 3 • STREEF NAAR EEN GELIJKE BEHANDELING VAN DE KINDEREN

Ouders deden tijdens hun leven een schenking aan één of meerdere van hun kinderen. Heeft die achteraf gevolgen op de erfrechten en de vereffening-verdeling van de ouderlijke erfenis? Dit hangt af van de manier waarop de schenking gebeurde: 'buiten erfdeel' of 'op voorschot van erfenis'. De laatste formule vermijdt later conflicten.

Doet u een schenking buiten erfdeel? Dan moet u dit expliciet zeggen. Als u schenkt aan een niet-erfgenaam, is de schenking steeds buiten erfdeel.

Doet de schenker een gift buiten erfdeel? Dan gunt hij de begiftigde-erfgenaar al tijdens zijn leven een extraatje. Een extraatje bovenop het erfdeel, dat de begunstigde nog krijgt als de schenker overlijdt. Zo'n gift moet binnen de perken van het beschikbaar deel blijven. Als de gift de reserve van de reservataire erfgenamen aantast, vindt er inkorting plaats.

Als u schenkt aan een niet-erfgenaar is die steeds buiten erfdeel.

Inkorting

De inkorting van een schenking gebeurt in principe in natura zodra de benadeelde erfgenaar een vordering instelt. De schenking wordt gekortwiekt, ten belope van het deel dat het beschikbaar deel van de erfenis overtreft. Juridisch betekent dit dat het eigendomsrecht van de begiftigde over het geschonken goed, geheel of gedeeltelijk, ontbonden wordt. Maar er zijn veel uitzonderingen op dit principe. De schenking kan bijvoorbeeld intact blijven, maar de begiftigde moet tot inkorting overgaan via mindere ontvangst. De begiftigde van de schenking krijgt dan minder van de rest van de goederen die nog in de erfenis zitten.

Gebeurt de schenking als voorschot op het erfdeel?

De schenker wil de begiftigde dan niet meer geven dan de andere erfgenamen. De begiftigde krijgt terwijl de erflater nog leeft, al een bepaald goed. Hij heeft een soort vooruitgeschoven genotsrecht, een tijdelijk voordeel.

De techniek van de inbreng herstelt de gelijkheid onder de erfgenamen, zodra de schenker overleden is. Giften op voorschot van erfenis worden in principe niet aangerekend op het beschikbaar deel.

Inbreng

Inbreng betekent dat het geschonken goed moet terugkeren naar de erfmasse waar het onder de erfgenamen verdeeld wordt. Alleen

mede-erfgenamen kunnen van elkaar inbreng vorderen. De wijze waarop de inbreng concreet plaatsvindt, verschilt. Was het schenking van onroerende of roerende goederen?

De inbreng van onroerende goederen gebeurt in principe in natura. Het goed zelf wordt teruggegeven. Het komt terug vrij en onbelast van alle schulden en hypotheek. Heeft de begiftigde het goed ondertussen zelf verkocht? Dan moet de inbreng niet in natura gebeuren, maar door mindere ontvangst. De waarde van het onroerend goed op het ogenblik van het openvallen van de nalatenschap is dan verschuldigd. Bevat de nalatenschap voldoende onroerende goederen van gelijke aard, waarde en deugdelijkheid als het geschonkene? Ook dan kan de inbreng door mindere ontvangst gebeuren. Voor roerende goederen vindt de inbreng altijd door minderneming of mindere ontvangst plaats. De begiftigde mag het goed behouden. Maar de andere erfgenamen nemen vóór de verdeling van de erfenis andere goederen uit de erfboedel, ter waarde van de schenking. Men houdt hierbij rekening met de waarde van het geschonken roerend goed ten tijde van de schenking.

De techniek van de inbreng herstelt de gelijkheid onder de erfgenamen.

Tip 4 • GEEF UW KINDEREN GOEDEREN VAN DEZELFDE SOORT

Goederen die u tijdens uw leven wegschenkt, worden na uw overlijden opnieuw fictief bij de erfmasse gevoegd. Dat waarborgt de gelijkheid onder de kinderen: kreeg de ene niet te veel in vergelijking met de andere?

Deze toevoeging gebeurt volgens de waarde van de geschonken goederen op het moment van het overlijden, maar voor geldsommen volgens hun nominale bedrag. Deze regel wordt fel bekritiseerd. Het geschonken goed kan voor een veel grotere waarde bij de fictieve massa gevoegd moeten worden, dan de waarde die het had op het moment van de schenking zelf. Hij zet bovendien ogenschijnlijk billijke ouderlijke regelingen op de helling.

Daarom wordt het afgeraden aan uw kinderen goederen te schenken waarvan de waarde na verloop van tijd fors kan verschillen.

Stel: Vader en moeder Peeters hebben twee kinderen: Jean en Ann. In 1985 krijgt Jean een som geld van € 75.000. Ann krijgt een perceel bouwgrond dat eveneens € 75.000 waard is. Vader en moeder zijn ervan overtuigd dat ze billijk gehandeld hebben.

De ouders overlijden in 2008. De fictieve massa wordt samengesteld. Ann's grond wordt in rekening gebracht voor de waarde die hij dan heeft, per hypothese € 150.000. De schenking aan Jean wordt ingebracht voor het initiële bedrag van € 75.000.

Het principe van de waardering van het geschonken goed ten tijde van het overlijden voelt soms nog onrechtvaardiger aan. Wat als de waardestijging van de geschonken goederen vooral te danken is aan eigen inspanningen of arbeid van de begiftigde zelf? Denk aan aandelen van het familiebedrijf, die een van de kinderen kreeg, die zelf in het bedrijf werkt.

Daarom nog een nuttige tip: maakt u bij de schenking van een onderneming gebruik van het fiscale gunsttarief van de 'bedrijfsschenking'? Dan wijkt de wetgever af van het principe van de waardering op datum van overlijden. De aanrekening van de schenking gebeurt dan volgens de waarde ten tijde van de schenking. De waarde wordt 'vastgekleit' op datum van de schenking zelf.

Schenk uw kinderen bij voorkeur goederen van een zelfde aard. Maar wat als u maar één perceel bouwgrond hebt? Schenk de goederen dan in onverdeeldheid aan de kinderen, waarna zij onder elkaar uit onverdeeldheid treden. Dat is de techniek van de 'dubbele akte'. Op die manier hebben de kinderen op het moment van de schenking hetzelfde ontvangen. U omzeilt de problematiek van de ongelijke behandeling.

Tip 5 • ORGANISEER ZELF DE VERDELING VAN UW INBOEDEL

Na een overlijden bezoeken de nazaten het sterfhuis onder het motto: "eerst komt, eerst maalt". Gust had een nieuwe televisie nodig? Hij graait het toestel mee. En Annies studio aan zee krijgt meteen een nieuw servies! Gust en Annie zien dit niet als 'stelen'. Maar Jef, die verder van het ouderlijk huis woont, denkt daar natuurlijk anders over... Hoe vermijdt u zulke discussies? Door via testament al uw huisraad, meubelen en siervoorwerpen netjes te verdelen onder uw erfgenamen? Dat is geen goed idee. Het is behoorlijk tijdsintensief en u riskeert veel kwaad bloed te zetten. En misschien schat u het verwachtingspatroon van uw pappenheimers wel totaal fout in. Beperk uw verdeling tot een aantal stukken, waarvan u zeker weet wie die wil hebben.

Wat kunt u wel doen? Stel in uw testament dat de inboedel in principe moet worden verkocht. Binnen de maand na uw overlijden moeten uw erfgenamen een taxateur of schatter aanstellen, die een lijst maakt van alle goederen en hun waarde. U laat uw erfgenamen kiezen: ofwel nemen ze hun deel van de verkoopsopbrengst ofwel kiezen ze de tv of het servies en leveren ze geld in.

Dat maakt erfgenamen minder hebberig. Deze techniek bedaat ook de gemoederen over bepaalde erfstukken. De taxatie brengt bijvoorbeeld aan het licht dat het zo begeerde schilderij zijn waarde vooral te danken heeft aan de dure lijst.

Wat als erfgenamen een meubelstuk absoluut niet willen verkopen, omdat ze er allemaal in geïnteresseerd zijn? Zet in uw testament dat de notaris dan tot een lottrekking overgaat.

Tip 6 • STEL EEN TESTAMENTUITVOERDER AAN

In het Angelsaksisch recht is de 'executor' of testamentuitvoerder een veel gebruikte figuur. In België is hij minder bekend. Toch kan het

zinnig zijn. In principe moeten uw erfgenamen op een correcte manier uw erfenis vereffenen – volgens de regels die u in uw testament opstelde. Maar vreest u dat dat niet zal lukken, uit kwade wil of uit onkunde? Dan biedt een testamentuitvoerder een oplossing.

Tip 7 • REGEL VOORAF DE OPVOLGING IN UW FAMILIEBEDRIJF

Het opvallen van een erfenis doet een 'onverdeeldheid' ontstaan. Alle erfgoederen komen in handen van de erfgenamen, voor een bepaald, niet concreet aanwijsbaar breukdeel, bijvoorbeeld ieder een derde, of ieder de helft. De allesoverheersende spelregel bij onverdeeldheden is de unanimiteit. Iedereen moet over alles akkoord gaan. Erfgenamen stemmen dus niet over het lot van de erfenisgoederen, meerderheid tegen minderheid.

Wat als bij de erfenis een handelszaak hoort? Zo'n onverdeeldheid zet een belangrijke rem op de continuïteit en bloei van dat bedrijf. Als de erfgenamen niet uit de impasse raken, heeft dat nefaste gevolgen. Want niemand kan gedwongen worden om in onverdeeldheid te blijven. Bij een aanslepend conflict kan 'de meest gereede partij' (lees: wie als eerste de stap zet) via rechterlijke tussenkomst een gerechtelijke vereffening vorderen. Uitonverdeeldheidstreding via rechterlijke weg mondt vaak uit in een openbare verkoop. En dat betekent het einde van het familiebedrijf.

Dé boodschap: anticiperen, anticiperen en anticiperen.

Regel vooraf de opvolging in uw bedrijf. Doe dat niet via testament, maar door schikkingen tijdens uw leven. Doe een bedrijfsschenking aan uw gedoodverfde 'troonopvolger', de zoon of dochter die al jaren in de zaak werkt en ze mee heeft groot gemaakt. Een bedrijfsschenking kan fiscaal zeer goedkoop gebeuren via notariële akte.

Of zet vehikels op, waardoor uw opvolger de touwtjes in handen neemt, zonder zijn broers of zussen te moeten uitkopen. Zorg er voor dat het opvolgend kind met een gerust gemoed voort kan. Maar werk tegelijk een regeling uit waardoor de kinderen die niet in het bedrijf werken, zich niet benadeeld voelen.

Tip 8 • MAAK DUIDELIJKE AFSPRAKEN MET UW ECHTGENOOT IN 2DE HUWELIJK

Werk in uw huwelijkscontract een regeling op maat uit. Denk aan de erfrechten voor de langstlevende echtgenoot in het tweede huwelijk, en de gerechtvaardigde aanspraken van de stiefkinderen.

Een nieuw huwelijk, waarbij kinderen uit een vorige relatie betrokken zijn, veroorzaakt vaak spanningen tussen stiefkinderen en stiefouder. De stiefkinderen vrezen een stuk van de erfenis te verliezen. Deze vrees is niet onterecht. De langstlevende echtgenoot, ook in het tweede huwelijk, erft in principe het vruchtgebruik op de hele nalatenschap. Bovendien kan zijn erfrecht fors uitgebreid worden door het huwelijkscontract.

De wetgever komt deels tegemoet aan deze problematiek. Zijn er kinderen uit een vorig huwelijk? Dan worden bepaalde huwelijksvoordelen in het huwelijkscontract aanzien als schenkingen. Bij een overlijden moeten ze aangerekend worden op het vrij beschikbaar deel. Werd het wettelijk beschermd erfdeel van het kind aangetast? Dan worden deze schenkingen gekortwiekt. Bovendien wordt het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot op een bijzondere manier berekend, als die erft samen met kinderen van de overledene uit een vorig huwelijk. De langstlevende stiefouder wordt namelijk geacht ten minste 20 jaar ouder te zijn dan het oudste kind uit het vorig huwelijk van de overledene. De waarde van het vruchtgebruik neemt af naarmate men ouder is. Deze bijzondere berekeningsregel beperkt dus het vruchtgebruik van de langstlevende ouder.

Denk aan de erfrechten voor de echtgenoot in het tweede huwelijk.

Sinds de wet-Valkeniers uit 2003 hebben stiefkinderen meer garanties. Echtgenoten kunnen dankzij de wet een bindende contractuele afspraak maken over de hoegrootheid van hun erfrechten in elkaars nalatenschap.

Opgelet, deze mogelijkheid bestaat alleen voor echtgenoten van wie minstens één van hen één of meer kinderen heeft uit een andere relatie.

Wat kunnen de echtgenoten concreet doen? U moet een huwelijkscontract opmaken. De overeenkomst kan alleen geldig vastgelegd worden voor het huwelijk, in een huwelijkscontract. Was u al gehuwd, toen de wet-Valkeniers in werking trad? Dan kunt u uw huwelijkscontract veranderen en de erfafspraak inlassen, via een wijzigende notariële akte. Dat kan alleen met wederzijds akkoord van beide partijen.

Inhoudelijk is er maar één beperking. De langstlevende echtgenoot behoudt altijd het vruchtgebruik over de gezinswoning en het huisraad, de 'concrete reserve'. Critici vinden dat de wet-Valkeniers hierdoor alleen weggelegd is voor de grotere vermogens. Want in het doorsnee gezin zijn de gezinswoning en het huisraad net de belangrijkste bestanddelen van het vermogen.

De langstlevende echtgenoot behoudt altijd het vruchtgebruik over de gezinswoning en het huisraad.

Als u rekening houdt met die ene beperking, kunt u een regeling op maat uitwerken. U beperkt de erfrechten van de langstlevende tot welbepaalde goederen. Of de stiefouder doet afstand van zijn erfrecht op alle voorhuwelijkse goederen, bijvoorbeeld de aandelen van het familiebedrijf. Of u schakelt de 'abstracte reserve' van de langstlevende echtgenoot volledig uit.

Wederkerigheid in de erfaanspraken is niet nodig. Een van de echtgenoten verliest de erfrechten op bepaalde goederen. Dat betekent niet dat de andere echtgenoot in de nalatenschap van zijn partner geen rechten mag hebben op die goederen.

Tip 9 • REGEL HET LOT VAN DE OUDERLIJKE WONING

De ouderlijke woning is vaak het belangrijkste bestanddeel van een erfenis. Kom niet in de verleiding om het voor een zacht prijsje te verkopen aan een van uw kinderen. Want dan benadeelt u de andere erfgenamen.

Verkoop het huis op de vrije markt en verdeel de opbrengst. Dat is het gemakkelijkst. Wil één van de kinderen het huis echt heel graag? Dan moet die het voor de reële waarde kopen. Laat een onafhankelijke schatter de waarde bepalen. En wat als meer kinderen de woning willen? Dan wordt het lastig. In het uiterste geval moet u maar tot lottrekking overgaan.

Soms is het wel interessant om het huis voor een prijsje te verkopen aan een van uw kinderen. U krijgt cash geld in handen en kunt bijvoorbeeld op zoek naar een kleinere flat. En u geeft uw kind een duwtje in de rug. Maar het verschil tussen de reële verkoopwaarde en de lagere prijs die uw kind betaalde, is eigenlijk een schenking. Zorg dat de andere kinderen ook aan hun trekken komen, bijvoorbeeld via een latere schenking van geld of via uw testament.

Tip 10 • SCHEP DUIDELIJKHEID OVER UW LIJFRECHTEN

Begraven of cremen? Kinderen zijn niet altijd op de hoogte van de wensen van hun overleden ouder. En voor pa en ma is het helaas te laat om te reageren. Blijf baas over eigen as, en regel uw uitvaart netjes op voorhand.

Dat doet u best niet via een testament. Als het testament gevonden is en alle formaliteiten bij de notaris zijn vervuld, kan het al te laat zijn. Meld uw laatste wilsbeschikkingen rond lijkbezorging aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van uw gemeente. En praat er over met uw nabestaanden. Dat geldt trouwens ook voor een reeks andere 'lijfrechten', zoals orgaantransplantatie en afstand van het lijk ten behoeve van de wetenschap.

NOTA'S

A series of horizontal dotted lines for writing notes, spanning across the page.

INFORMATIEBROCHURE UITGEGEVEN DOOR DE NEDERLANDSTALIGE GEMEENSCHAPSRAAD
VAN DE KONINKLIJKE FEDERATIE VAN HET BELGISCH NOTARIAAT.

BERGSTRAAT, 30-34 - 1000 BRUSSEL

<http://www.notaris.be>

In samenwerking met

Voor belangrijke zaken
neemt u De Tijd.

DE TIJD

www.tijd.be